

NOI DESCOPERIRI DE ARTĂ PLASTICĂ ANTROPOMORFĂ PREISTORICĂ DIN ZONA CAREIULUI

Sabin Adrian Luca, Neța Iercosan

Arta plastică preistorică în general, și cea antropomorfă în particular, a atras de-a lungul timpului multe discuții, opinii de multe ori contradictorii și idei relative la modul de viață din acea perioadă și bineînțeles la religia epocii. Arheologii și istoricii de artă sau a religiilor au ajuns la concluzia ireversibilă că diferitele reprezentări plastice ale corpului și figurii umane redată în ceramică, os, piatră ori metale prețioase reprezintă cele mai grăitoare - adesea singurele - mărturii ale unui proces istoric îndelungat și continuu, în care se pot desluși și recunoaște treptele constituirii artei și religiei (-iilor) omenirii¹.

Fără a putea preciza în mod sigur dacă aceste piese antropomorfe erau folosite ca idoli sau sunt niște "simple" opere de artă putem afirma că redarea specifică a atributelor omenești și a trăsăturilor chipului uman poate fi pusă în legătură cu credințele magico-religioase apropiate cultului fecundității și fertilității precum și cu practicile rituale generate de acestea².

Prezentul articol își propune să prezinte, în ordine cronologică, pe epoci, culturi și faze ale acestora, principalele descoperiri arheologice de statuete antropomorfe din lut efectuate în zona Careiului. Precizăm că această temă nu a fost abordată până în prezent în vreun studiu sau lucrare de specialitate vizând zona amintită și că majoritatea pieselor (cu excepția statuetei de la Pișcolt, a trei statuete fragmentare de la Tășnad și a uneia de la Bobald IV³) au fost găsite prin săpături arheologice sistematice, fiind inedite. Trebuie să menționăm că în zona aflată în discuție nu au mai fost descoperite vase antropomorfe, ornamente incizate ori pictate pe ceramică, ori altoreliefuri care să aibă ca motiv figura umană cu excepția unor protome-apucători aplicate pe vase găsite în așezarea neolitică târzie de la Carei-Cozard⁴.

Principalele descoperiri de plastică antropomorfă preistorică din zona Careiului (Pl. I) vor fi enumerate în catalogul ce urmează:

I. TĂȘNAD, punctul "Sere". În anii 1989 și 1995-1996 s-au efectuat în acest punct săpături arheologice sistematice ce au vizat cunoașterea stratigrafiei stațiunii. Situl arheologic de aici aparține neoliticului timpuriu cultura Starčevo-Criș, faza III B⁵. Materialele arheologice descoperite cu această ocazie

reflectă existența unei comunități deosebit de puternice care posedă din abundență ceramică, unelte din piatră șlefuită și cioplită, obiecte de cult și șase statuete antropomorfe, de lut, întregi sau fragmentare, după cum urmează:

a) Fragment de statueta antropomorfă, din lut, de culoare brun-cenușie. Pasta din care a fost realizată piesa este de bună calitate. Obiectul a fost descoperit în groapa nr. 2 (G2) din marginea pârâului Cehal care taie așezarea de la S la N. Piesa reprezintă un bust feminin fragmentar cu una dintre fețe plată, iar cealaltă rotunjită. Dimensiunile statuetei sunt: L=7 cm, l=3 cm; Pl. II/1; Mz. Carei; inv. 7850.

b) Fragment de statueta din lut având culoarea maronie, miezul negru, pasta uzuală și arderea slabă. Piesa a fost descoperită în secțiunea SI/1989, trasată în partea de E a așezării. Forma generală a fragmentului este cilindrică, statueta fiind lucrată mai puțin îngrijit. L=6 cm, l=2,1 cm; Pl. II/2; Mz. Carei; inv. 7872.

c) Fragment de statueta realizată din lut de culoare cenușie bine ars. Forma piesei este semicilindrică, ovală în profil transversal. Fragmentul a fost descoperit în zona de E a așezării cu ocazia excavării secțiunii SI/1989. L.=5 cm, l=1,9 cm; Pl. II/3; Mz. Carei; inv. 7916.

d) Statueta antropomorfă feminină găsită în secțiunea SIV/1995 în stratul de cultură neolitic. Piesa reprezintă un picior (talpă) și partea inferioară a bustului feminin prezentând o steatopigie pronunțată. Suprafața piesei este prelucrată neîngrijit, pasta ceramicii fiind neomogenă. Degresantul folosit este mărul în amestec cu nisipul. Arderea la care a fost supusă piesa este oxidantă, rezultând culoarea roșie a statuetei. Înălțimea păstrată a piesei este de 5,8 cm; Pl. II/4; Mz. Carei, neinventariată.

e) Picior de statueta realizată din lut de culoare cenușie, bine ars, descoperit în secțiunea SIII/1995 într-o locuință de suprafață (L1) situată în centrul așezării. Statueta avea - estimativ - 20-25 cm înălțime. Fragmentul descoperit are 3,6 cm; Pl. II/5; Mz. Carei; neinventariat.

f) Statueta feminină descoperită tot în locuința L1. În momentul descoperirii piesa era ruptă în două bucăți. Figurina este lucrată dintr-o pastă de bună calitate, bine arsă. Statueta este contemporană, după cum ne-o arată contextul stratigrafic și paralelele tipologice, cu "Venus de Zăuan"⁶. Piesa are o formă alungită, zveltă, cilindrică în partea superioară a corpului, partea inferioară exprimând pronunțate trăsături steatopige. Brațele statuetei feminine sunt îndreptate în lateral, sânii fiind doar schițați, iar sexul nu este reprezentat prin mijloace artistice. Fața orientată în sus are o formă triunghiulară. Ochii oblici și gura rotundă sunt de abia marcați prin incizii⁷. Înălțimea statuetei = 16,5 cm; Pl. III/1; Mz. Carei; inv. 8331.

g) Statueta antropomorfă cu forma de trunchi de piramidă alungit. Piesa are culoare cenușie cu flecuri negre, pasta omogenă, fină, bine arsă. Forma reprezentării este simplă, plată, nefiind redat nici unul dintre atributele esențiale ale corpului omenesc cu excepția feței, extrem de schematizată. Nasul este redat în altorelief, iar ochii și gura rotundă prin incizii. Această piesă a fost descoperită

cu ocazia cercetării arheologice sistematice realizată în anul 1996, în groapa G3 (groapa menajeră) ce se găsește în extremitatea nordică a așezării. I=7,4 cm, diam.=2,3 cm, diam. cap.=1,7 cm; Pl. III/2; Mz. Carei; neinventariată.

* *
*

Toate aceste statuete datează din neoliticul timpuriu aparținând din punct de vedere cultural culturii Starčevo-Criș. Din punct de vedere tipologic aceste piese nu reprezintă un unicat, în nord-vestul României fiind binecunoscute statuetele de aceeași epocă de la Homorodul de Sus⁸ și Zăuan⁹. O altă descoperire ce reprezintă o statueta antropomorfă feminină cu steatopigie a fost făcută cu ocazia unei periegeze la Urziceni¹⁰.

Statuetele “coloană” cu steatopigie de tip “Venus” sunt întâlnite în marile așezări aparținând culturii Starčevo-Criș alături de cele mai multe ori - cu figurine plate, definind un orizont cronologic târziu al sus-numitei culturi. Exemplele de la Mehtelek¹¹, Perieni¹², Ostrovu Banatului¹³, Grădinile¹⁴, Gura Baciului¹⁵, sau din Banat¹⁶ indică pentru aceste descoperiri un moment contemporan cu apariția în sud-estul Europei a comunităților vinèiene timpurii¹⁷. Spre aceeași supoziție ne conduc și materialele arheologice de la Szajól-Felsőföld¹⁸. Considerăm, în consecință, că acestea nu constituie neapărat un suport pentru demonstrarea vechimii foarte mari a culturii Körös. Chiar dacă statuetele steatopige sunt întâlnite o dată cu cele mai vechi manifestări culturale de tip Protosesklo-Gura Baciului-Cârcea¹⁹, stilul în care sunt realizate acestea ca și contextul ceramic aferent pieselor demonstrează o evoluție a acestui tip către figurinele care pe lângă steatopigie au reliefate prin incizii degetele de la picioare, pierd - de cele mai multe ori - părul de pe cap (redat tot prin incizii), încep să aibă fața triunghiulară (sub influența vinèiană) și trăsăturile acesteia tot mai neîngrijit executate. Abundența statuetelor steatopige, a celor plate și a statuetelor coloană în zona de nord-vest a României ne face să credem în existența unui grup uman deosebit de important și bine organizat pentru acea epocă, situat aici. Cultura Starčevo-Criș își găsește în acest areal un tărâm propice pentru dezvoltare, după cum o dovedesc așezările descoperite și cercetate până acum în zonă.

Pentru a ne forma o imagine cât mai cuprinzătoare asupra fenomenului cultural de tip Starčevo-Criș în nord-vestul României, dorim să trecem în revistă descoperirile încadrabile în această epocă fără pretenția de a epuiza repertoriul siturilor:

1. Berea, com. Ciumești, jud. Satu Mare

Bibliografie: Al. Păunescu, *Cu privire la perioada de sfârșit a epipaleoliticului în nord-vestul și nord-estul României*, în *SCIV*, 15, 1964, 3, p. 327; K. Kacsó, *Ghidul expoziției de arheologie*, Baia Mare, 1972, p. 11-12; Gh. Lazarovici, în *Acta MP*, VIII, 1984, p. 89; Z. Kalmar, *Neoliticul timpuriu din bazinul someșan și legăturile sale*, în *Acta MP*, XI, 1987, p. 64; *Idem*, *Le*

processus de neolithisation dans le nord-ouest de la Transylvanie, în Rubané et Cardinal, Liège, 1990, p. 17.

2. Biharea-Grădina CAP, jud. Bihor

Bibliografie: D. Ignat, *Așezarea neolitică aparținând culturii Criș de la Suplacu de Barcău, în Crisia, VIII, 1978, p. 14, S. Dumitrașcu, Biharea I, Săpături arheologice (1973-1980), Oradea, 1994, 94-97 (grupul Ceșmeu nu este, după opinia autorului nici Criș, nici Tisa, nici Vinča, ci Bucovăț I-sic!; goana după definirea personală a grupurilor, grupulețelor, faciesurilor - nici unul neșemănând unul cu celălalt - seamănă panică în rândurile cercetătorilor! Poate că mult mai simplu este să definim așezările noi prin prisma celor vechi, deja binecunoscute și bine definite. Nu de alta, dar nici cei care definesc un grupuleț sau altul nu vor mai fi în stare să-și recunoască propriile materiale publicate în acest mod.*

3. Buciumi, punctul Râtu Mare, jud. Sălaj

Bibliografie: E. Lakó, *Repertoriul topografic al epocii pietrei și a perioadei de tranziție spre epoca bronzului în județul Sălaj, în ActaMP, V, 1981, p. 43; Z. Kalmar, în Rubané et Cardinal, Liège, 1990, p. 18; Gh. Lazarovici, *Sincronisme etno-culturale în neoliticul timpuriu din Sălaj și din vestul României, în Acta MP, IX, 1985, p. 70.**

4. Câmpani-Dâmbul Colibii (peștera II), jud. Bihor

Bibliografie: N. Vlassa, *Legăturile culturii Tisa cu alte culturi neolitice din Transilvania, în SCIV, 12, 1961, 1, p. 17; D. Ignat, op. cit., p. 14.*

5. Cefa, La pădure, jud. Bihor

Bibliografie: I. Crișan, *Săpăturile arheologice de la Cefa - La pădure, județul Bihor din anul 1992, în Crisia, XXIII, 1993, p. 9, fig. 1/1.*

6. Chendrea, com. Bălan, jud. Sălaj

Bibliografie: E. Lakó, *op. cit., p. 26; Gh. Lazarovici, în ActaMP, VIII, 1984, p. 104; Idem, în ActaMP, IX, 1985, p. 69.*

7. Ciumești, jud. Satu Mare

Bibliografie: E. Comșa, *K voprosu o periodizatii neolitieskih kultur na severozapade RNR, în Dacia NS, VII, 1963, p. 479-484; Al. Păunescu, op. cit. Idem, Porejtiki tardennzkoj kulturi v drevnem neolita v Ciumești, în Dacia NS, VII, 1963, p. 467-475.*

8. Dragu-Pusta mică, jud. Sălaj

Bibliografie: E. Lakó, *op. cit., p. 52-53; N. Vlassa, Cultura Criș în Transilvania, în ActaMN, III, 1966, p. 15; Gh. Lazarovici, în ActaMP, IX, 1985, p. 69; Z. Kalmar, în Rubané et Cardinal, Liège, 1990, p. 18.*

9. Fughiu, com. Oșorhei, jud. Bihor

Bibliografie: D. Ignat, *op. cit.*, p. 14-15; *Idem*, *Așezarea neolitică aparținând culturii Starčevo-Criș de la Fughiu*, în *Crisia*, IX, 1979, p. 721-733.

10. Homorodu de Sus-Ograda Borzului, com. Homorodu de Mijloc, jud. Satu Mare

Bibliografie: T. Bader, în *ActaMN*, V, 1968, p. 382-388; K. Kacsó, *op. cit.*, p. 12; Gh. Lazarovici, în *ActaMP*, VIII, 1984, p. 66; *Idem*, în *ActaMP*, IX, 1985, p. 70, fig. 9.

11. Medieșul Aurit, com. Dumbrava, jud. Satu Mare

Bibliografie: Z. Kalmar, în *Rubané et Cardinal*, Liège, 1990, p. 18; S. Dumitrașcu, S. A. Luca, *Contribuții la cunoașterea neoliticului din nord-vestul României (I). Așezarea de la Dumbrava-Medieșului Aurit*, în *Crisia*, XXI, 1991, p. 289-295.

12. Mișca, com. Chislaz, jud. Bihor

Bibliografie: D. Ignat, în *Crisia*, VIII, 1978, p. 15.

13. Moigrad, com. Mirșid, jud. Sălaj

Bibliografie: E. Comșa, în *Dacia NS*, VII, 1963, p. 480; N. Vlăsa, *ActaMN*, III, 1966, p. 16; E. Lakó, în *ActaMP*, V, 1981, p. 42; Gh. Lazarovici, în *ActaMP*, IX, 1985, p. 69; Z. Kalmar, în *Rubané et Cardinal*, Liège, 1990, p. 18.

14. Oradea - Parcul Petöfi, jud. Bihor

Bibliografie: I. Kutzián, *A Körös kultura*, Budapesta, 1944, p. 33, pl. XVI/5; D. Ignat, în *Crisia*, VIII, 1978, p. 15.

15. Râpa-Dealul morii, com. Tinca, jud. Bihor

Bibliografie: S. Dumitrașcu, *Cercetări arheologice în depresiunea Holodului (II)*, în *Lucrări Științifice*, Institutul Pedagogic Oradea, 1972, p. 50-51; D. Ignat, în *Crisia*, VIII, 1978, p. 15, *Idem*, *Probleme ale neoliticului din nord-vestul României*, în *ActaMN*, XIV, 1977, p. 16; *Idem*, în *Crisia*, IX, 1979, p. 731; Gh. Lazarovici, în *ActaMN*, XVII, 1980, p. 19.

16. Santăul Mic, com. Borș, jud. Bihor

Bibliografie: D. Ignat, în *Crisia*, VIII, 1978, p. 15.

17. Sânandrei, jud. Bihor

Bibliografie: I. Kutzián *op. cit.*, p. 33, pl. XVI/6; D. Ignat, în *Crisia*, VIII, 1978, p. 15.

18. Sălacea, jud. Bihor

Bibliografie: M. Róska, *Érdely Régészeti Repertoriuma*, Cluj, 1942, p. 252, nr. 9; E. Comșa, în *Dacia NS*, VII, 1963, p. 478; D. Ignat, în *Crisia*, VIII, 1978, p. 15.

19. Stârciu-*Holdele lungi*, jud. Sălaj

Bibliografie: E Lakó, *op. cit.*, p. 73, nr. 87, fig. XXI/10; Gh. Lazarovici, I. Némethi, *op. cit.*, p. 25; Gh. Lazarovici, în *ActaMP*, IX, 1985, p. 69; Z. Kalmar, în *Rubané et Cardinal*, Liège, 1990, p. 18.

20. Suplacu de Barcău - *Lapiș*, jud. Bihor

Bibliografie: D. Ignat, în *Crisia*, VIII, 1978, p. 9-25; *Idem*, în *ActaMN*, XIV, 1977, p. 15; *Idem*, în *Crisia*, IX, 1979, p. 14; Gh. Lazarovici, în *ActaMN*, XVII, 1980, p. 13, 20.

21. Tășnad, jud. Satu Mare

Bibliografie: N. Iercoșan, în *StCOM*, Satu Mare, XI-XII, 1994-1995, p. 9-23.

22. Urziceni, jud. Satu Mare

Bibliografie: inf. I. Némethi. Piesa (o statueta cu steatopigie) a ajuns la muzeul din Cluj Napoca.

23. Vadu Crișului, jud. Bihor

Bibliografie: N. Vlassa, în *SCIV*, 12, 1961, 1, p. 17; D. Ignat, în *Crisia*, VIII, 1978, p. 15.

24. Valea lui Mihai, jud. Bihor

Bibliografie: M. Róska, *Érdely Régészeti Repertoriuma*, Cluj, 1942, p. 81, nr. 14; E. Comșa, în *Dacia NS*, VII, 1963, p. 478; D. Ignat, în *Crisia*, VIII, 1978, p. 15.

25. Vășad, jud. Satu Mare

Bibliografie: Gh. Lazarovici, I. Némethi, în *ActaMP*, VII, 1983; Gh. Lazarovici, în *ActaMP*, VIII, 1984, nr. 120; Z. Kalmar, în *Rubané et Cardinal*, Liège, 1990, p. 18.

26. Zalău, jud. Sălaj

Bibliografie: Gh. Lazarovici, în *ActaMP*, VIII, 1984, nr. 117; După toate probabilitățile este vorba de o eroare a autorului după cum sugerează și Z. Kalmar (în *Rubané et Cardinal*, Liège, 1990, p. 18). În arealul municipiului Zalău nu s-au descoperit, după cunoștințele noastre, materiale arheologice aparținând acestei epoci.

27. Zăuan - *Dâmbul Cimitirului*, jud. Sălaj

Bibliografie: E Lakó, *Piese de cult din așezarea neolitică de la Zăuan*, în *ActaMP*, I, 1977, p. 41-47. *Idem*, *Raport preliminar de cercetare arheologică efectuată la așezarea neolitică de la Zăuan (jud. Sălaj)*, în *ActaMP*, II, 1978, p. 11-15; *Idem*, în *ActaMP*, V, 1981, 79; Gh. Lazarovici, E Lakó, în *ActaMN*, XVIII, 1981, p. 13-43; Gh. Lazarovici, în *ActaMP*, VIII, 1984, p. 66-75, nr. 123;

Idem, în *ActaMN*, XVII, 1980, p. 17; *Idem*, în *ActaMP*, XII, 1988, p. 23-25; Z. Kalmar, în *Rubané et Cardinal*, Liège, 1990, p. 18.

Simpla înșiruire a acestor puncte arată importanța culturii Starčevo-Criș pentru neoliticul timpuriu al acestei zone, densitatea așezărilor sugerând și continuitatea de locuire în strânsă legătură cu perioada tardenoisiană anterioară, sugerând existența în această zonă a unui puternic centru de neolitizare prin asimilarea populațiilor și tehnologiilor mai vechi.

* *
*

O altă serie de statuete poate fi atribuită neoliticului dezvoltat și târziu:

II. PIȘCOLT. Săpătura arheologică de la Pișcolt, punctul "Lutărie" campania anului 1973 a dus la descoperirea - în groapa GIV/1973 - unei statuete fragmentate decorată cu incizii și cu pictură realizată cu o pastă de culoare neagră, bituminoasă.²⁰ Forma piesei este plată, partea păstrată reprezentând bustul. Pasta din care a fost confecționată figurina este de bună calitate având o culoare gălbui-maronie și fiind bine arsă. Fața statuetei este triunghiulară. Nasul este redat în altorelief, ca și bărbia, iar ochii sunt marcați prin două incizii mărginite de câte o bandă subțire de vopsea neagră. Piesa este ornamentată pe corp cu o rețea de benzi de vopsea neagră, curboliniare. I=6,4 cm; l în dreptul umerilor=5 cm; PL. II/6; Mz. Carei. inv. 3131.

Din același loc provine și un fragment dintr-un picior de statueta (groapa, GII/1971).²¹

Aceste două statuete se încadrează cronologic în neoliticul mijlociu, iar cultural în grupul Pișcolt cu ceramică pictată. Menționăm, în sfârșit, că aceste piese reprezintă apariții foarte rare în acest areal cronologic și cultural.²²

III. CAREI

a) *Bobald IV*. Locuirea presitorică de aici a fost intersectată de un șanț. Cercetările anului 1982 au dus la descoperirea mai multor obiecte (ceramică, greutăți conice din lut ars etc.) datând din epoca neolitică târzie, cultura Herpály (?). Aici a fost descoperit și un picior de figurină antropomorfă de 3 cm lungime, neilustrat.²³

b) *Cozard*. Stațiunea neolitică din acest punct este suprapusă de o stațiune eneolitică aparținând culturii Tiszapolgár și de o necropolă gepidică. Materialele arheologice ce se descoperă aici se încadrează culturii Herpály. Statueta feminină fragmentară ce va fi descrisă în continuare a fost descoperită în secțiunea SI/1991, în caroul 9 la o adâncime de 70 cm. Piesa are o culoare gălbui-cenușie, este lucrată dintr-o pastă omogenă de bună calitate, fiind bine arsă. Fața figurinei este ovală având nasul redat în altorelief, fosele nazale fiind marcate prin două impresiuni. Ochii și gura sunt marcați prin două incizii rotunde. Sâniile sunt redați prin două proeminențe. Brațele sunt pe lângă corp, iar antebrățele sunt rupte din vechime. Probabil că acestea se împreunau pe pântec. Reprezentarea poartă pe

cap o glugă, iar pe spate un coș care are mânerul redat prin două proeminențe mici, laterale, perforate. Picioarele lipsesc din vechime. Î=6,8 cm; l în dreptul umerilor=3,6 cm.; Pl. IV/1; Mz. Carei. inv. 8015.

Tipul de statueta descris până în acest moment este foarte rar, cele mai apropiate analogii regăsindu-se în așezarea eponimă culturii *Herpály* din Ungaria.²⁴ Tot la Cozard s-a descoperit și un alt fragment dintr-o statueta antropomorfă, găsit tot în anul 1991 în groapa G2 (o groapă rituală cu o cantitate impresionantă de vase, două altărașe de cult și două morminte de copii dispuse pe marginile gropii). L=4,5 cm; grosimea=1,4 cm; Mz. Carei. inv.8079.²⁵

IV. ACĂȘ. Punctul *Crasna Veche* situat la cca. 500 m SE de localitate. În acest punct au fost efectuate în anul 1981, cercetări sistematice (sub forma unui sondaj) între digul nou și albia râului. Cu această ocazie au fost descoperite, într-o groapă din epoca târzie a bronzului, două piese antropomorfe (chiar dacă autorii descoperirilor consideră că acest complex este încadrabil în această epocă, se pare că statuetele antropomorfe de la Pl. III/3-4 aparțin La Tenului dacic).

a) Statueta antropomorfă realizată din lut de culoare roșiatică. Pasta din care a fost realizată piesa este comună, iar arderea la care a fost supusă este bună. Piesa este plată, amănuntele anatomice ale corpului uman fiind redat schematic (cap, corp, membre). După toate probabilitățile, sexul reprezentării este cel masculin. Î=7,1 cm; l în dreptul umerilor=4,2 cm; Pl.II/3; Mz. Carei, neinventariată.

b) Statueta antropomorfă foarte schematizată realizată dintr-o pastă comună de culoare gălbui. Î=5 cm; l=3 cm; grosimea=2,2 cm; Pl. IV/4; Mz. Carei, neinventariată.

Figurinele antropomorfe descrise în rândurile anterioare aparțin perioadei La Tène târzie fiind contemporane cu civilizația dacică clasică.²⁶

V. CĂUAȘ. Așezarea hallstattiană timpurie din punctul *Sighet* este situată pe o insulă apărată natural în valea Erului. Suprafața acesteia este de cca. 90 ha. Cercetarea sistematică a sitului a început în anul 1996. În secțiunea SI/1996 și în secțiunea SII/1996 s-au descoperit multe figurine zoomorfe, dar și trei figurine antropomorfe.

a) Statueta plată antropomorfă decorată cu incizii fine pe ambele fețe. Pasta piese este fină, iar culoarea roșiatică. Pe fața anterioară se află trei linii incizate care sugerează încrucișarea mâinilor pe piept. Brâul este sugerat de două linii punctate și două incizate care alternează. Îmbrăcămintea este sugerată de cinci hașuri dispuse orizontal, și alternativ, ce sugerează o țesătură. Pe fața posterioară ornamentația se repetă de la brâu în jos, iar pe spate se găsesc linii incizate vertical, mărginite de hașuri. Î=4 cm; l=2,8 cm; grosime=0,8 cm; Pl. IV/5; Mz. Carei, inv. 8478.²⁷

b) Figurină antropomorfă feminină cu gât cilindric (probabil cu cap mobil), nedecorată. Brațele care se pare că au fost întinse în lateral, sunt rupte din vechime. Sâni sunt redați prin două proeminențe de formă piramidală, fiind accentuați printr-o tăietură plasată între ele. Culoarea piesei este cenușiu-negricioasă,

arderea este bună, iar pasta fină. $\hat{I}=5,2$ cm; l în dreptul brațelor=4 cm; grosimea=1 cm; Pl. IV/6; Mz. Carei. Inv. 8481.

c) Statuetă de același tip, fragmentară și mai schematizată. $\hat{I}=4,5$ cm; l=3,1 cm; Pl. IV/7; Mz. Carei. inv. 8482.

Trebuie să mai amintim că tot de aici provine o altă statueta antropomorfă, descoperită în urma unor cercetări de teren. Aceasta este plată și se afla în expoziția de bază a Muzeului județean Satu Mare, nefiind ilustrată în prezenta lucrare.

Prezentând cele 15 statuete antropomorfe preistorice din zona Careiului putem concluziona că 10 aparțin epocii neolitice (7 timpurii-cultura Starčevo-Criș, 1-grupul Pișcolt și 2-cultura Herpály), 2 perioadei clasice dacice și 3 Hallstattului timpuriu (Ha A2-B1).

Nu este locul și nici cazul unei analize stilistice, tipologice și cronologice detaliate, intenția noastră fiind aceea de a aduce la cunoștința celor interesați cele mai noi descoperiri de plastică antropomorfă preistorică dintr-o zonă bine definită care, prin bogăția ei arheologică, poate aduce o contribuție hotărâtoare la cunoașterea unor aspecte mai puțin cunoscute ale istoriei nord-vestului României.

NOTE

1. Vl. Dumitrescu, *Arta presitorică în România*, București, 1974, p. 5-22, 170-277, 343-362.

2. R. Florescu, H. Daicoviciu, L. Roșu, *Dicționar enciclopedic de artă veche a României*, București, 1980, p. 33-34.

3. Gh. Lazarovici, I. Némethi, *Neoliticul dezvoltat din nord-vestul României (Sălajul, Sătmărul, Clujul)*, în *ActaMP*, VII, 1983, p. 17-60, fig. 15/6; I. NEMETHI, *Descoperiri din neoliticul târziu în Valea Crasnei*, în *StCom*, Satu Mare, VII-VIII, 1986-1987, p. 31, fig. 1/4; N. Iercoșan, *Noi descoperiri arheologice în zona Carei*, în *StCom*, Satu Mare, VII-VIII, 1986-1987, p. 141, 155, fig. 9/5; Idem, *Săpături arheologice în așezarea neolitică aparținând culturii Starčevo-Criș de la Tășnad (jud. Satu Mare)*, în *StCom*, Satu Mare, XI-XII, 1994-1995, p. 9-23, fig. 5/1, 7/8, 9/5.

4. Aceste materiale se află în depozitele Muzeului din Carei.

5. N. Iercoșan, în *STCom, Satu Mare*, XI-XII, 1994-1995, p. 9-23 (materialele arheologice au fost publicate cu această ocazie fără datele din care rezultă dimensiunile, materialul/factura etc.).

6. Gh. Lazarovici, *Câteva probleme privind sfârșitul neoliticului timpuriu din nord-vestul României*, în *ActaMN*, XVII, 1980, p. 17, fig. 4/2; Gh. Lazarovici, E. LAKÓ, *Săpăturile de la Zăuan-Campania din 1980 și importanța acestor descoperiri pentru neoliticul din nord-vestul României*, în *ActaMN*, XVIII, 1981, p. 26, fig. 10/1 (alt exemplar, fragmentar); Gh. Lazarovici, *Venus de Zăuan. Despre credințele și practicile magico-religioase (partea I)*, în *ActaMP*, XII, 1988, p. 23-25, fig. 1/1.

7. J. Makkay, N. Iercoșan, *Idoli de lut*, Satu Mare, 1995, catalog de expoziție.

8. T. Bader, *Despre figurinele antropomorfe în cadrul culturii Criș*, în *Acta MN*, V, 1968, p. 381-388. În punctul "Ograda Borzului" s-au descoperit peste douăzeci de piese reprezentând statuete neolitice.

9. Vezi *supra*, nota 6.

10. Mulțumim domnului I. Némethi pentru informație. Piesa se află la Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj-Napoca unde a ajuns cu ocazia unei expoziții.

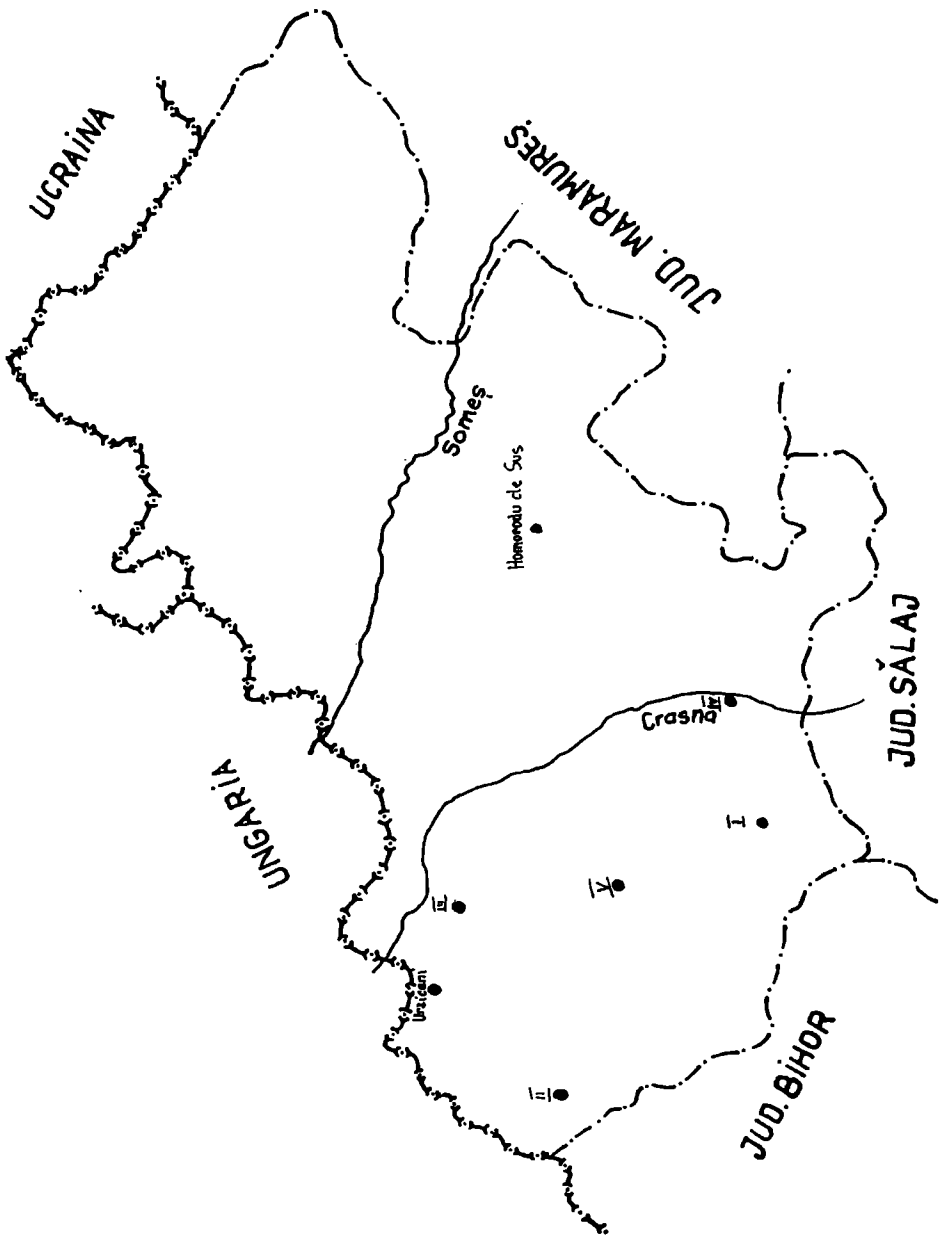
11. N. Kálicz, J. Makkay, *Frühneolitische Siedlung in Méhélték-Nadas*, în *MittAi*, 6, 1976, p. 13-25, taf. 7-8; Gh. Lazarovici, în *ActaMN*, XVII, 1980, p. 21, fig. 4/4, 7.

12. M. Petrescu-Dâmbovița, *Sondajul stratigrafic de la Perieni*, în *MCA*, III, 1957, p. 75, fig. 8/1-3.
13. P. Roman, V. Boroneanț, *Locuirea neolitică din Ostrovu Banatului de la Gura Văii*, în *Drobeta*, I, 1974, p. 122, pl. III/2, 4-6, 8.
14. M. Nica, *Grădinile, o nouă așezare a neoliticului timpuriu în sud-vestul Olteniei*, în *ArhOlt*, (serie nouă), I, 1981, p. 36, fig. 5/1, 3.
15. N. Vlăsa, *Cea mai veche fază a complexului cultural Starčevo-Criș în România*, în *ActaMN*, IX, 1972, fig. 14/5.
16. Gh. Lazarovici, *Gornea-preistorie*, Reșița, 1977, pl. LXV/1-7, 9-15; D. Bălănescu, *Plastica antropomorfă în așezarea neolitică de la Caransebeș-Balta Sărată*, în *StComC*, IV, 1982; Gh. Lazarovici, *Neoliticul Banatului*, Cluj-Napoca, 1979, p. 32-33 (idolii cu steatopigie și idoli prismatici), pl. X/A 3-6; 7-10; 12-20; 24. Tot la aceleași pagini se află și bibliografia problemei: n. 143-153.
17. Pentru nord-vestul României vezi: Gh. Lazarovici, în *ActaMN*, XVII, 1980; Gh. Lazarovici, E. LAKÓ, în *ActaMN*, XVIII, 1981; Gh. Lazarovici, *Câteva probleme privind sfârșitul neoliticului timpuriu din nord-vestul României*, în *ActaMN*, XVII, 1980, p. 23-29; *Idem*, *Neoliticul timpuriu din zona Porțile de Fier (Clisură)*, în *Banatica*, 7, 1983, p. 21-25.
18. P. Raczky, *New Figural representation of the Körös Culture from the Middle Tisza region and their historical connexions*, în *A Stolnok megyei muzeumok évkönyve*, 1979-1980 (1980), p. 27-33, fig. 1-4, 7.
19. Ca de exemplu la Donja Brajevina: S. KARMANSKI, *Donja Branjevina*, 1989. *Vorläufiger Grabungsbericht*, Odžaci, 1989, T. II.
20. Gh. Lazarovici, I. Némethi, în *ActaMP*, VII, 1983, p. 27, fig. 15/6.
21. *Ibidem*.
22. Nu intenționăm să discutăm acum poziția cronologică și culturală a grupului Pișcolt, deoarece avem în pregătire o lucrare consistentă cu privire la apariția și răspândirea grupului Hérpály în această zonă.
23. N. Iercoșan, *Noi descoperiri arheologice din zona Carei*, în *StCom Satu Mare*, VII-VIII, 1986-1987, p. 141, fig. 9/5.
24. Kalicz N., Raczky P., *Berettyőújfalú-Herpály*, în *The Late Neolithic of the Tisza Region*, Budapest-Szolnok, 1987, fig. 43.
25. Groapa rituală de aici se află în curs de publicare (N. Iercoșan).
26. V. Sârbu, *Credințe și practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor*, Galați, 1993, fig. 42/3; 47/1; 50/4; 52/3.
27. A. László, *Sur la plastique anthropomorphe de la civilisation Gáva-Holíhrady*, în *Problemy epoki brazu i wczesnej epoki zelaza w Europie Srodkowej*, Krakow, 1996, p. 351-362, fig. 1/3-4; 2/2.

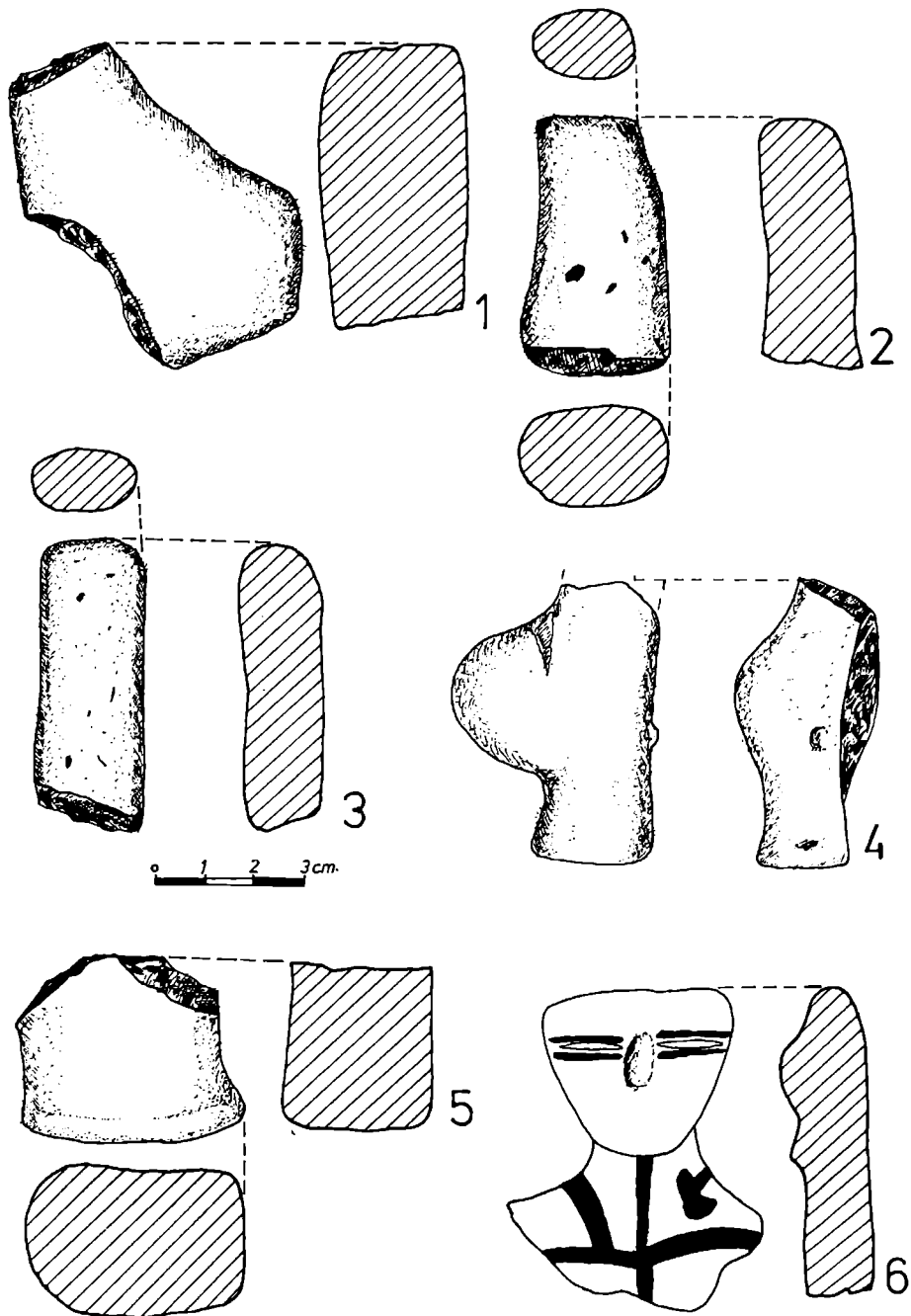
NOUVELLES DÉCOUVERTES DE PLASTIQUE ANTHROPOMORPHE DANS LA ZONE DE CAREI

R é s u m é

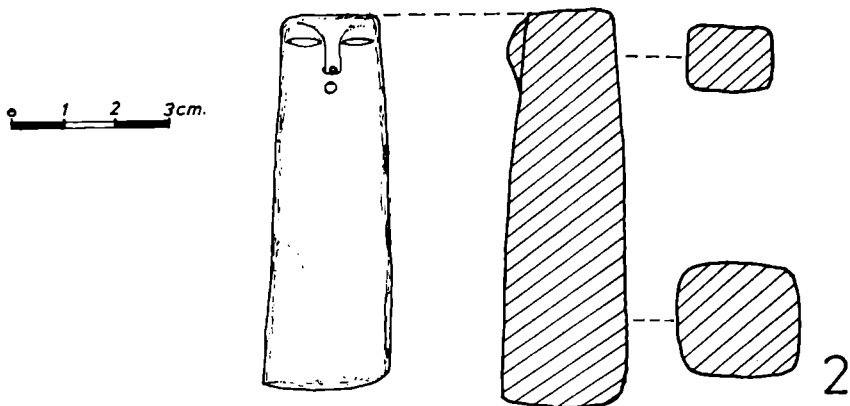
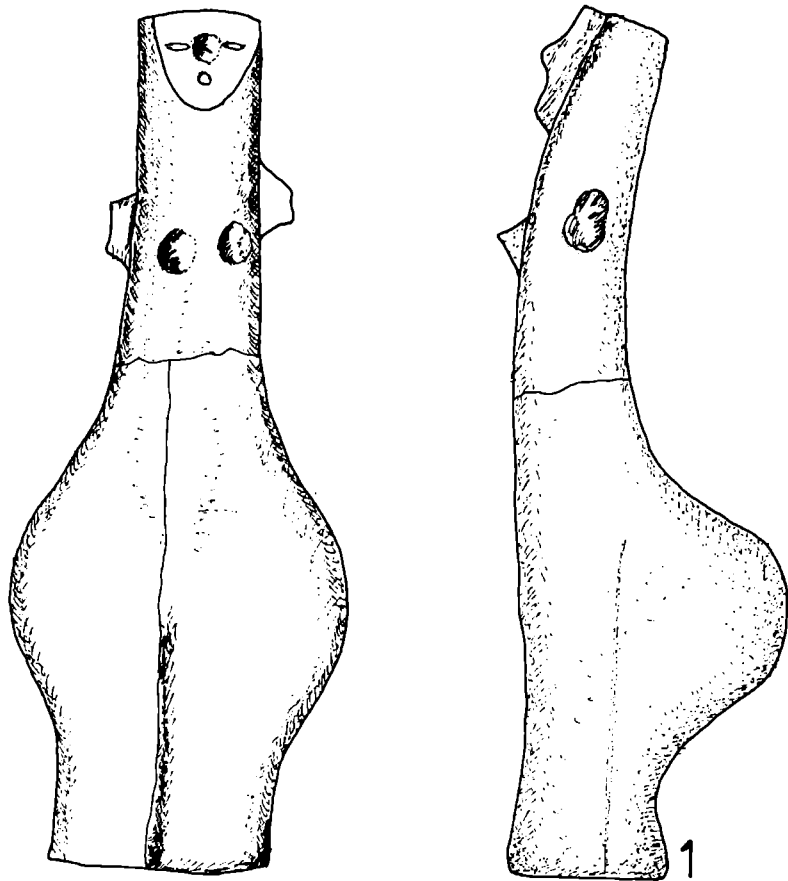
Les auteurs présentent 15 statuettes anthropomorphes préhistoriques découvertes dans la zone de Carei (dép. de Satu Mare). 10 d'entre eux datent de l'époque néolithique (7 appartiennent à la culture Starčevo "Criș", fig. 1/1,5; 2; une au groupe Pișcolț, fig. 1/6 et deux au groupe Hérpály fig. 3/1, 2), deux à l'époque dace (fig. 3/3, 4) et trois au Hallstatt ancien (fig. 3/5, 7).

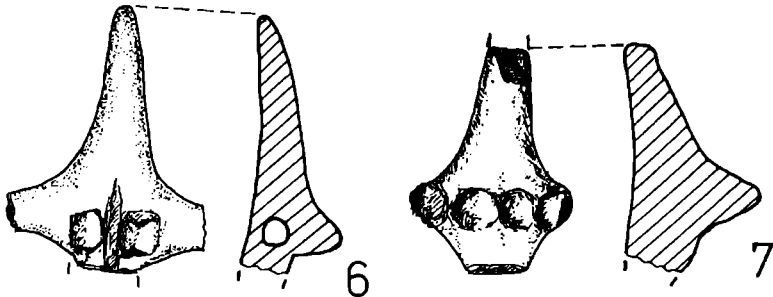
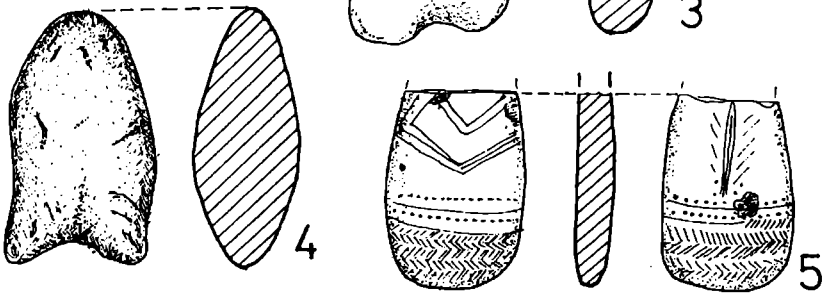
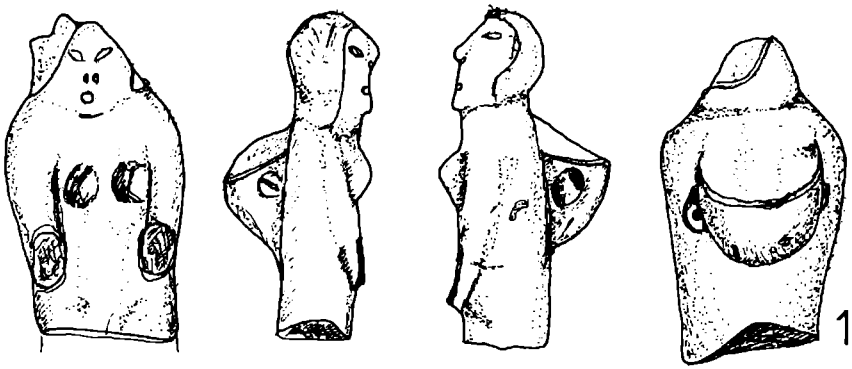
Pl. I. Descoperiri de plastică antropomorfă în zona Careiului

**Pl. II. Statuete aparținând culturii Starčevo-Criș (1-5).
Statuetă aparținând culturii Hérapály (6)**

Pl. III. Statuete aparținând culturii Starčevo-Criș

PI. IV. Statuete aparținând culturii Héropály (1-2), epocii bronzului (3-4) și epocii hallstattiene (5-6)